

CYKL | FILMOWA HISTORIA POLSKI
GRUPA WIEKOWA | SZKOŁA PONADPODSTAWOWA
PRZEDMIOT | HISTORIA

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE DLA NAUCZYCIELA SCENARIUSZ LEKCJI

opracowanie: dr Piotr Kurpiewski

FILM | „BOGOWIE”

Polska, 2014, 114 min

reżyseria: Łukasz Palkowski

scenariusz: Krzysztof Rak

obsada: Tomasz Kot (Zbigniew Religa), Piotr Głowacki (Marian Zembala), Szymon Piotr Warszawski (Andrzej Bochenek), Magdalena Czerwińska (Anna Religa, żona Zbigniewa), Rafał Zawierucha (Romuald Cichoń), Marta Ścisłowicz (pielęgniarka Magda), Karolina Piechota (pielęgniarka Krysia), Wojciech Solarz (anestezjolog), Arkadiusz Janiczek (perfuzjonista), Cezary Kosiński (Roman Włodarski), Konrad Bugaj (młody lekarz), Magdalena Kaczmarek (pielęgniarka Jolka), Magdalena Wróbel (pielęgniarka Michalina), Milena Suszyńska (pielęgniarka Gośka), Jan Englert (profesor Wacław Sitkowski), Władysław Kowalski (profesor Jan Moll), Zbigniew Zamachowski (Stanisław Pasyk), Marian Opania (profesor Jan Nielubowicz), Małgorzata Łata (pacjentka Ewka), Kinga Preis (matka Ewki), Ryszard Kotys (członek komisji etyki lekarskiej), Włodzimierz Adamski (członek komisji etyki lekarskiej), Marian Zembala (członek komisji etyki lekarskiej), Andrzej Bochenek (członek komisji etyki lekarskiej), David Price (prelegent), Artur Dziurman (pierwszy sekretarz), Jacek Mikołajczak (etyk), Leszek Piskorz (dyrektor kopalni), Jan Monczka (dyrektor departamentu w Ministerstwie Zdrowia), Adam Cywka (prokurator), Marek Siudym (Andrzej, pacjent pierwszego przeszczepu), Sonia Bohosiewicz (żona pacjenta pierwszego przeszczepu) i in.

PRL – PERSPEKTYWA SPOŁECZNA

PRZEDMIOT | HISTORIA

Temat lekcji

PRL jako państwo stałych niedoborów.

Czas trwania lekcji

2 x 45 min

Cele lekcji

Podczas lekcji uczeń:

- analizuje i interpretuje dzieło filmowe w kontekście historycznym;
- charakteryzuje cechy systemu gospodarczego i ekonomicznego PRL w kontekście stałych niedoborów na rynku;
- korzysta z pojęć: reglamentacja towarów, kartki żywnościowe, cena komercyjna, kolejka, Pewex, cinkciarz;
- wymienia postaci historyczne: Zbigniew Religa, Hilary Koprowski, Czesław Miłosz, Wisława Szymborska, Ryszard Kapuściński, Irena Szewińska, Kazimierz Deyna,
- postrzega film jako jedno ze źródeł wiedzy o epoce.

Powiązanie z podstawą programową

- Treści nauczania i wymagania szczegółowe podstawy programowej z historii dla LO, technikum i szkoły branżowej II stopnia:
- Pkt. LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń:
Zakres rozszerzony:
4) charakteryzuje osiągnięcia polskich twórców kultury, ludzi nauki i sportowców w latach 60. i 70;
- Pkt. LVIII. Dekada 1981–1989. Uczeń:
Zakres podstawowy:
4) rozpoznaje największe powojenne polskie osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki, z uwzględnieniem twórczości emigracyjnej;
Zakres rozszerzony:
4) charakteryzuje realia życia codziennego w PRL lat 80;

Metody i formy pracy

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące metody i formy pracy z uczniem:

- samodzielne wyszukiwanie i selekcja informacji (po projekcji filmu, przed lekcją podsumowującą)
- analiza i interpretacja dzieła filmowego;
- analiza fotosu filmowego – interpretacja symboliki zawartej w kadrze filmowym;
- analiza fotografii z epoki – interpretacja źródła historycznego o charakterze ikonograficznym;
- analiza tekstu źródłowego z epoki.

Środki dydaktyczne

Podczas lekcji nauczyciel wykorzystuje następujące środki dydaktyczne:

- film „Bogowie”;
- film dokumentalny „Ale Historia. Jak jedliśmy w PRL-u? Bary mleczne, kartki i nagie haki w sklepach”, dostępny w serwisie Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=f8pGYh-Vw3Q>;
- karta pracy nr 1 – zawierająca najważniejsze pojęcia historyczne dotyczące wydarzeń ukazanych w filmie „Bogowie”;
- fotosy filmowe (karta pracy nr 2);
- fotografie z epoki (karta pracy nr 3);
- Tekst źródłowy (karta pracy nr 4).

Przygotowanie do lekcji

Lekcje powinny się odbyć po obejrzeniu przez uczniów filmu *Bogowie* – na lekcje uczniowie przynoszą wypełnione ołówkiem karty pracy (**Karta pracy nr 1**) dotyczące pojęć historycznych związanych z historią społeczno-gospodarczą PRL oraz postaci obszaru kultury czasów PRL. Częścią zadania domowego jest także przeprowadzenie przez uczniów rozmowy z rodzicami lub dziadkami na temat realiów życia codziennego w latach 80. w Polsce i zrobienie krótkiej notatki informacyjnej.

PRZEBIEG LEKCJI

Wprowadzenie

Nauczyciel pyta o wrażenia uczniów po projekcji *Bogów*. Zadaje także pytanie, czy znają filmy, których akcja rozgrywa się w podobnym momencie historycznym. Nauczyciel pyta o wiedzę uczniów na temat życia codziennego w Polsce w latach 80. XX wieku. Prosi kilkoro uczniów o przedstawienie historii rodzinnych z tego okresu. Następnie dokonuje z uczniami analizy tabeli (**Karta pracy nr 1**), którą podopieczni mieli wypełnić w domu.

Realizacja tematu

1. Nauczyciel rozdaje uczniom **Kartę pracy nr 2**, by dokonać analizy formalnej i historycznej filmu *Bogowie*. Kadry zostały dobrane, by jednocześnie omówić film pod kątem jego konstrukcji gatunkowej (film biograficzny, w którym główna postać została przedstawiona w wielostronny sposób, z pogłębionym portretem psychologicznym), a także – by wskazać na trudną sytuację społeczeństwa PRL w latach 80.
2. Nauczyciel rozdaje uczniom **Kartę pracy nr 3**. Zamieszczono na niej źródła ikonograficzne – fotografie z epoki. Analiza poszczególnych źródeł ma uzupełnić wiedzę uzyskaną dzięki filmowi *Bogowie*. Znajduje się tam fotografia przykładowej kolejki do sklepu, reprodukcja kartki żywnościowej i witryna sklepu „Pewex”. Ważnym elementem jest słynne zdjęcie Zbigniewa Religi zrobione w 1987 roku po udanym zabiegu transplantacji serca. Warto wspomnieć, że Łukasz Palkowski wystylizował finałowy kadr swojego filmu wykorzystując załączone zdjęcie.
3. Jako ostatnią nauczyciel rozdaje **Kartę pracy nr 4**, która polega na analizie tekstu źródłowego z epoki – jest to tekst piosenki *Psalm stojących w kolejce* z 1980 roku. Słowa stanowią metaforę rzeczywistości PRL w czasach gdy kolejki do wielu sklepów były smutną codziennością.

Podsumowanie tematu

Nauczyciel podkreśla, że film *Bogowie* pokazuje w pozytywny sposób zwycięstwo polskiej myśli naukowej lat 70. i 80. Warto zauważyć, że wybitne jednostki (jak filmowy Zbigniew Religa), które miały wizjonerskie pomysły, nierzadko zderzały się z murem obojętności – zarówno ze strony władz państwowych oraz, nierzadko, we własnym środowisku (symboliczna postać lekarza odgrywanego przez Ryszarda Kotysa, który próbuje szkodzić Relidze). Film pokazuje także, że społeczeństwo PRL-u, z powodu stałych niedoborów, zmuszone było do poszukiwania alternatywnych rozwiązań i jednocześnie ludzie wykazywali wobec siebie znaczną empatię (np. scena wspólnego urządzania kliniki przed inauguracją działalności).

Na zakończenie lekcji można wyświetlić niespełna czterominutowy film dokumentalny *Ale Historia. Jak jedliśmy w PRL-u? Bary mleczne, kartki i nagie haki w sklepach*.

Zadaniem domowym podsumowującym temat może być polecenie obejrzenia filmu fabularnego z epoki (np. *Miś* lub *Co mi zrobisz jak mnie złapiesz*) w celu porównania obrazu PRL zawartego w *Bogach*.

KARTA PRACY NR 1

Wyszukaj w Internecie znaczenia poniższych pojęć oraz napisz krótkie biogramy wymienionych postaci historycznych:
PRL i perspektywa społeczna – podstawowe pojęcia

Pojęcie	Krótką charakterystyka
reglamentacja towarów	
kartki żywnościowe	
kolejka	
Pewex/Baltona	
cinkciarz	
Zbigniew Religa	
Hilary Koprowski	
Czesław Miłosz	
Wisława Szymborska	
Ryszard Kapuściński	
Irena Szewińska	
Kazimierz Deyna	

KARTA PRACY NR 2

Analiza *Bogów* pod kątem formalnym (film biograficzny) i historycznym.

Zbigniew Religa: lekarz, kolega z pracy, mąż, przełożony, człowiek ze słabościami, bóg polskiej kardiologii	
	
	
	
	
	
	

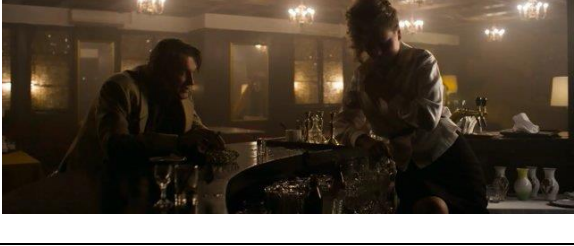
CC BY-NC-ND: uznanie autorstwa – użycie niekomercyjne – bez utworów zależnych 3.0 Polska

Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

	
 	
PRL lat 80. – stałe braki podstawowych artykułów	
 	

KARTA PRACY NR 2

Analiza *Bogów* pod kątem formalnym (film biograficzny) i historycznym – propozycja uzupełnienia.

Zbigniew Religa: lekarz, kolega z pracy, mąż, przełożony, człowiek ze słabościami, bóg polskiej kardiologii	
	Religa – lekarz. Obdarzony charyzmą Zbigniew Religa stara się nieść pomoc innym. Często nie zważa na przepisy, które według niego krępują działalność lekarzy. W pewnym momencie staje się zbyt zadufany w sobie i myśli, że może pozwolić sobie na wszystko. Nosi w sobie ogromny żal po tym gdy nie potrafił pomóc chorej na serce Ewce.
	
	Religa – kolega z pracy. Koleżeński i empatyczny. Pomimo, że ma świadomość swoich wybitnych zdolności w dziedzinie kardiologii, nie wywyższa się, nie buduje sztucznego dystansu wobec innych pracowników szpitalnego personelu.
	Religa – mąż. Jako mąż Religa mocno zaniedbuje żonę, która okazuje się niezwykle wyrozumiała dla jego poczynąń. Praca zawodowa przysłania Relidze całe życie prywatne.
	Religa – przełożony. W kontaktach z podwładnymi Religa bywa nierzadko bardzo impulsywny (kilkakrotnie w filmie mówi do swoich podwładnych, że ich zwalnia, po czym, jak gdyby nigdy nic – każe im wracać do swoich obowiązków).
	Religa – człowiek ze słabościami. Film pokazuje sytuacje, w których Religa nadużywa alkoholu i nie rozstaje się z papierosem. Powoduje to większe uwiarygodnienie psychologiczne postaci i wskazuje, że geniusze borykają się z różnymi problemami. W scenie przeprosin mamy Ewki Religa okazuje pokorę wobec wartości ludzkiego życia. Ma świadomość, że dążył do obranego celu na skróty, nie licząc się z konsekwencjami.

	
	Religa - bóg polskiej kardiologii. W finale filmu Religa działa w sposób stonowany, nie jest impulsywny jak w przypadku pierwszych zabiegów przeszczepu serca. Odnosi epokowy sukces.
	Ujęcie pokazuje lekarza w najwyższym stanie emocjonalnego skupienia. Bliskość twarzy Tomasza Kota może wskazywać, że reżyser filmu wystylizował kadr na podobieństwo wyobrażenia Boga chrześcijańskiego (trójkąt z okiem pośrodku)
PRL lat 80. – stałe braki podstawowych artykułów	
	Pracownicy kliniki borykają się z brakiem benzyny (nie mają kartek na ten towar) – muszą uciec się do kradzieży, by zdążyć na czas.
	Religa przyjmuje do pracy w klinice. Budynek nie został oddany na czas i ostatecznie, by przygotować klinikę, do prac wykończeniowych zabiera się cały zespół lekarsko-pielęgniarski.

KARTA PRACY NR 3

Źródła ikonograficzne odnoszące się do wydarzeń przedstawionych w filmie i do perspektywy społecznej w latach 80. w PRL.

KARTA PRACY NR 3

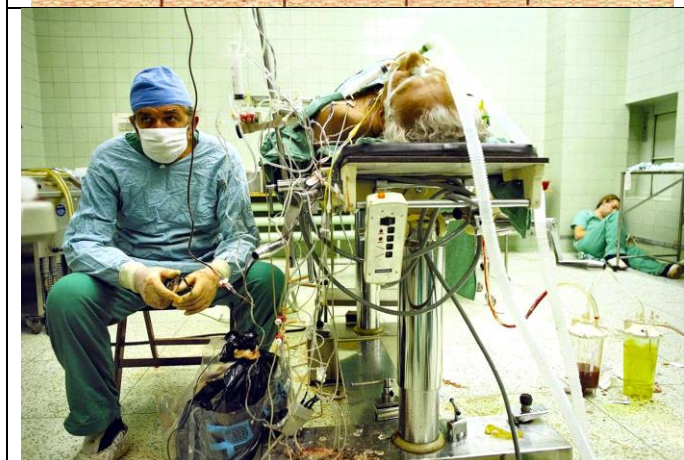
Źródła ikonograficzne odnoszące się do wydarzeń przedstawionych w filmie i do perspektywy społecznej w latach 80. w PRL – propozycja uzupełnienia

Przykładowa kolejka do sklepu w latach 70. lub 80. XX wieku. Prawdopodobnie po papier toaletowy.

Przykładowa kartka żywnościowa z okresu stanu wojennego. Symbol R-PIII oznaczał rezerwową kartkę (R) dla kobiet w ciąży (oznaczonych symbolem P-III).

Jedno z najstynniejszych zdjęć w historii fotografii. Przedstawia zmęczonego Zbigniewa Religę po udanej operacji transplantacji serca. W rogu sali zasnął wyczerpany asystent kardiochirurga. Zdjęcie wykonane przez reportera magazynu „National Geographic”. Zdjęcie pochodzi z nocy 4/5 sierpnia 1987.

W PRL sieć sklepów, w których można było się zaopatrzyć w niedostępne na co dzień towary luksusowe. Płatności w Pewexach można było dokonać tylko w walutach zachodnich (głównie w dolarach) lub tzw. bonach towarowych PKO.

KARTA PRACY NR 4

Analiza tekstu źródłowego z epoki:

„Psalm stojących w kolejce”

Za czym kolejka ta stoi?
Po szarość, po szarość, po szarość
Na co w kolejce tej czekasz?
Na starość, na starość, na starość

Co kupisz, gdy dojdiesz?
Zmęczenie, zmęczenie, zmęczenie
Co przyniesiesz do domu?
Kamienne zwątpienie

(Refren:)
Bądź jak kamień, stój, wytrzymaj
Kiedyś te kamienie drgną
I polecą jak lawina
Przez noc, przez noc, przez noc

Słowa: Ernest Bryll

Muzyka: Wojciech Trzciński

Wykonanie: Krystyna Prońko, 1980

Pytania do tekstu:

1. Dlaczego kolejkę do sklepu można uznać za metaforę czasów PRL?
2. W którym momencie w dziejach PRL „kamienie” z tekstu piosenki „drgnęły”?
3. Dlaczego tekst piosenki dobrze oddaje braki w dostawie podstawowych artykułów w czasach PRL?